

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV TA'LIM FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
CHIRCHIQ DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI**

**NEMIS TILI STILISTIKASI
O'QUV DASTURI**

Bilim sohasi:	100000 – Ta'lim
Ta'lim sohasi:	110000 – Ta'lim
Ta'lim yo'nalishi:	60111800- Xorijiy til va adabiyoti (nemis tili)

Chirchiq – 2023

Fan/modul kodi NTS406		O'quv yili 2026-2027	Semestr 7	ECTS - Kreditlar 6	
Fan/modul turi Majburiy		Ta'lim tili O'zbek/rus		Haftadagi dars soatlari 6	
1.	Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)		Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
	Nemis tili stilistikasi	90		90	180
2.	I. Fanning mazmuni. Fanni o'qitishdan maqsad – stilistika va matn tahlili adabiy til uslublari va lisoniy ifoda vositalari haqida bahs yuritadigan filologik soha bo'lib, u bo'yicha yaratilgan ushbu stilistika va matn taxlili dasturining lug'at zahirasi uslubiy tasnifi, fonetik, leksik-frazeologik, sintaktik tasviriy vositalar va uslubiy priyomlarini o'zlashtirishdir. Fanning vazifasi – o'rganilayotgan tilining funksional uslublari bilan talabalarni tanishtirgan holda, ularda mazkur soha bo'yicha yetarli bilim, ko'nikma va malakalar hosil qilishdan iborat. II. Nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari) II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi: 1 mavzu. "Stilistika" fanning mazmuni, predmeti va metodi Stilistika kursining dolzarbligi va vazifalari. Stilistika zamonaviy tilshunoslik yo'nalishlari nigohida. Stilistikaning boshqa fanlar bilan bog'liqligi: stilistika va kommunikativ lingvistika, stilistika va pragmalolingvistika, stilistika va lingvokulturologiya. Stilistika turlari: qiyosiy stilistika, amaliy stilistika, funksional stilistika, individual uslub stilistikasi. Stilistik tahlil metodlari. 2-mavzu. Ingliz va nemis tillaridagi lug'atning klassifikatsiyalanishi Ingliz lugati adabiy, neytral va kundalik suzlashuv turlariga bulinadi. Ularning har biri tilda uziga xos xususiyatlarga ega. Adabiy neytral va kundalik suzlashuv suzlarining tildagi klassifikatsiyasi. 3-mavzu . Lug'at tarkibining uslubiy vositalari Denotatsiya va konnotatsiya. So'zlarning obrazlilik. Frazeologik vositalar uslubiy vosita sifatida. Sinonimiyaning stilistik jihatlari. Antonimiyaning stilistik jihatlari. Ko'pma'nolilik (polisemiya) va omonimiyaning stilistik jihatlari. "Moda" so'zlar. Kasbiy leksika va guruh leksikasi. Yoshlar jargoni. Ijtimoiy guruhlar leksikasi. Atamalar (terminlar). Shevaga xos so'zlar (dialektizmlar) va hududiy dubletlar. Tarixiy so'zlar (istorizmlar) va qadimiy so'zlar (arxaizmlar). Anaxronizmlar. Xorijiy so'zlar va xalqaro so'zlarning				

uslubiy jihatlari.

4 -mavzu. Uslubiy leksika tarkibi

Uslubiy leksika tarkibi: Adabiy soʻzlar, neytral soʻzlar, va ogʻzaki soʻzlar. adabiy soʻzlarning stilistik jihatlari va turlari: atama, arxaizm, neologizm, poetik soʻzlar tushunchalari va ularning matndagi stilistik vazifalari. Ogʻzaki soʻzlarning stilistik xususiyatlari va turlari: sleng, vulgarizm, evfemizm, sheva va jargon tushunchalari va ularning matndagi stilistik vazifalari. Tilda meʼyor tushunchasi. Shaxsiy yondashuv va meʼyor. Umumiy, adabiy, ogʻzaki va adabiy uslublar xususiyatlari. Registr tushunchasi.

5-mavzu. Funktsional uslub tushunchasi

Funksional uslub va uning turlari. Badiiy uslub xususiyatlari: sheʼriy, drama va nasr uslublarining asosiy til xususiyatlari. Ilmiy uslub xususiyatlari va vazifalari. Publitsistik uslub xususiyatlari va vazifalari. Axborot vositalari uslub xususiyatlari va vazifalari. Axborot vositalari matnida janr turlari va xususiyatlari. Rasmiy uslub vazifalari, rasmiy uslub turlari va ularning lisoniy xususiyatlari.

6-mavzu. Leksik stilistik vositalar

Ifoda va stilistik vosita tushunchasi. Stilistik vazifa tushunchasi va turlari. Leksik maʼno turlari. Stilistik vositalarning til sathlari aro turlanishi: metafora, metonimiya, ironiya, epitet, mubolagʻa, oksimoron,

antonomasiya, zevgma, soʻz oʻyini tushunchasi, lisoniy ahamiyati va vazifalari.

7-mavzu. Soʻz yasashning uslubiy jihatlari

Boshlangʻich tushunchalar. Soʻz yasash mexanizmlari. Derivatsiya (qoʻshimcha bilan soʻz yasalishi). Kompozitsiya (soʻz qoʻshilishi). Qisqartmalar (abbreviaturalar). Soʻz yasalishining oʻziga xos turlari.

8 -mavzu. Leksik-sintaktik stilistik vositalar

Oʻxshatish, perefraza, litota, gradatsiya, antiteza, allyuziya, oʻzlashtirma gap tushunchalari, ularning lisoniy ahamiyati va vazifalari.

9-mavzu. Sintaktik stilistik vositalar

Sintaktik stilistik vositalarning lisoniy ahamiyati va vazifalari. Gap qurilishidagi oʻzgarishlarga asoslangan stilistik vositalar: bir bosh boʻlakli gap, inversiya, parallel konstruktsiya, xiazm, takror, sanash, polisindeton, asindeton va ritorik soʻroq gap. Ogʻzaki nutqda gap tarkibi oʻzgarishlariga asoslangan stilistik vositalar: ellipsis, tugallanmagan gap, ajratilgan konstruksiya.

10-mavzu. Fonetik stilistik vositalar

Yufoniya, alliteratsiya, onomatopiya tushunchalari va ularning lisoniy ahamiyati va vazifalari.

11-mavzu. Matn tahlilining vazifasi

Adabiy matn tushunchasi. Matn mazmuni, obraz strukturasi: muallif obrazi, tabiat obrazi, asar qahramoni obrazi, badiiy detal tushunchasi va uning turlari. Matn badiiy kompozitsiyasi. Badiiy detal turlari va vazifalari. Matn lingvistikasi asosiy tushunchalari, Matn kategoriyasi turlari: informativlik kategoriyasi, modallik kategoriyasi, matn bog'likligi va yaxlitligi kategoriyasi, matn segmentatsiyasi, o'rin payt kategoriyasi, intertekstuallik kategoriyasi. Badiiy asar nomlari, turlari va uning informativligi. Badiiy asar nomining konseptual axborotni ochib berishdagi o'rni. Matn tahlili metodlari. Matnning konseptual ahamiyati. Matnning milliy - madaniy xususiyatlari. Matnni stilistik, pragmatik, lingvokulturologik jihatdan tahlil etish.

12-mavzu. Iboralarning ishlatilish stilistikasi

Ibora xakida ma'lumot: iboralarning, makol, xalk suzi, epigraf va eluziyaning ishlatilishi: ularning stilistikadagi urni.

13- mavzu. Til tarkibi ifodasi

Til obrazlari. Boshlang'ich tushunchalar. Obrazlilik tilning asosiy tamoyili sifatida. Qiyoslash va troplar. Metafora. Jonlantirish. Allegoriya (istiora) va simvol (ramz). Sinesteziya. Metonimiya.

Uslubiy figuralar. Boshlang'ich tushunchalar. Perifrazalar. Evfemizm. Mubolag'a (giperbola) va litota (kichraytirish). Kinoya. Antiteza va oksimoron. So'z o'yini.

14-15 mavzu. Stilistikaning grammatik aspekti

Iboralarning uslubiy imkoniyatlari. Sintaksis. Sodda gaplar. To'liqsiz gaplar. To'liq gaplar. Kengaytirilgan gaplar. Bog'langan qo'shma gaplar. Ergash gapli qo'shma gaplar. Darak gaplarning uslubiy ahamiyati. Inkor gaplar. Buyruq gaplar. So'roq gaplar. Boshqaruvning o'zgarishi. Zamon shakllarining o'zgarishi. Zamon shakllarining uslubiy o'ziga xoslari. Prezens (hozirgi zamon). Perfekt. Preteritum. Plyuskvamperfekt. Futur I va Futur II

III. Seminar mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Seminar mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

-uslubiyot predmeti, uning asosiy yo'nalishlari va boshqa nazariy fanlar bilan aloqasi;

- funksional uslub turlari, ularning vazifalari va lingvistik xususiyatlari. (badiiy, ilmiy, va gazeta va publitsistik, rasmiy hujjatlar);
- o'rganilayotgan til leksikasining uslubiy tarkibi;
- leksik stilistik vositalar (metafora, metonimiya, ironiya, epitet, oksyumoron, giperbola, antonomasiya, zevgma va so'z o'yini) ning lisoniy ahamiyati va vazifalari;
- leksik-sintaktik stilistik vositalar (o'xshatish, perefraza, litota, antiteza,

gradatsiya) ning lisoniy ahamiyati va vazifalari;

- sintaktik stilistik vositalar (inversiya, takrorlash, ritorik savol va boshqalar)ning lisoniy ahamiyati va vazifalari;

- fonetik stilistik vositalar (yufoniya, alliteratsiya, onomotapiya)ning lisoniy ahamiyati va vazifalari;

- matn tahlili vazifasi;

- badiiy asar matn tahlilining ob'ekti sifatida badiiy matnning o'ziga xosliklarini ko'rsatish, badiiy detal, matn kompozitsiyasi.

- matn kategoriyalari;

- informativlik kategoriyalari;

- matnni idrok etish va uning tahlili.

Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Mustaqil ta'limni baholash – bu talabalarning jamoaviy tartibda va yakka tartibda berilgan amaliy loyihalarni bajarishlari orqali amalga oshiriladi. Bunda har bir talabaga bitta jamoaviy loyiha va ikkita yakka tartibda bajariladigan loyiha beriladi. Talaba berilgan loyihaning maqsad va vazifalarini, mohiyatini tushungan holda qo'yilgan masalani o'rganib, izlanishlar olib boradi. Olingan natijalarni tahlil qilib, hulosalari bilan taqdimotlar tayyorlab himoya qiladi. Ishchi fan dasturida loyihalarning soni, mavzusi, mazmuni bajarish usullari va topshirish muddatlari to'liq ochib beriladi.

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. Adabiy –kitobiy tilda so'zlarning xususiyatlari va vazifalari.
2. Og'zaki uslubga xos so'zlarning til xususiyatlari va vazifalari.
3. Metafora va metonimiya.
4. . Epitet, oksyumoron, giperbola.
5. . Antonomaziya, o'xshatish va uning o'rganilayotgan tildagi turlari.
6. Litota va perifrazaning lingvo-kulturologik xususiyatlari.
7. O'rganilayotgan tilda takror va uni qiyosiy o'rganish.
8. Ritorik so'roq.
9. Fonetik stilistik uslublar.
10. Stilistik sinonimlar va ularning badiiy nutqda qo'llanilishi.
11. Idiomalarning stilistik xususiyatlari.
- 12.. Maqol va matallarning stilistik vazifalari.
13. Chet tilidan o'zlashtirilgan so'zlar va ularning stilistik ahamiyati.
- 14.. Stilistik uslublarning badiiy matnda ishlatilishi
15. She'riy uslubning o'ziga xos stilistik jihatlari.
- 16.. Badiiy matnda poetik detallar.
- 17.. Tekst kategoriyalari.

Kurs ishi uchun tavsiya etilgan mavzular:

1. Stilistik ma'no va vazifa.
2. Metafora va metonimiyani kognitiv tadqiq qilish.
3. Matnning badiiy xususiyatlari.
4. Badiiy matnda ramzlar.
5. Badiiy matnda poetik detallar.
6. Matnda inforrmativlik kategoriyasi.
7. Matnda modallik kategoriyasi.
8. Badiiy matnning qismlarga bo'linishi.
9. Badiiy matn qismlarining bir biriga mantiqiy bog'lanishi.
10. Badiiy matnda sarlavhaning roli.
11. Badiiy matnda frazeologik birliklarning stilistik funksiyalari.
12. Badiiy matnda sarlavhaning mazmunni ochib berish vazifasi.
13. "Stilistika" fanning mazmuni, predmeti va metodi
14. Ingliz va nemis tillaridagi lug'atning klassifisatsiyalanishi
15. Lug'at tarkibining uslubiy vositalari
16. Uslubiy leksika tarkibi
17. Funksional uslub tushunchasi
18. Leksik stilistik vositalar
19. So'z yasashning uslubiy jihatlari
20. Leksik-sintaktik stilistik vositalar
21. Sintaktik stilistik vositalar
22. Fonetik stilistik vositalar
23. Matn tahlilining vazifasi
24. Iboralarning ishlatilish stilistikasi
25. Til tarkibi ifodasi
26. Stilistikaning grammatik aspekti

3.

VII. Ta'lim natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar)

Fanni o'zlashtirish natijasida talaba:

Seminar va amaliy mashg'ulotlarda multimedia qurilmalari bilan jihozlangan auditoriyada har bir akadem guruhga alohida o'tiladi. Mashg'ulotlar faol va interfaol usullar yordamida o'tiladi, "case- study" texnologiyasi ishlatiladi, keyslar mazmuni o'qituvchi tomonidan belgilanadi. Kurgazmali materiallar va axborotlar multimedia qurilmalari yordamida uzatiladi. Seminar mashg'ulotlar mobaynida talabalar yig'ilgan ma'lumotlarga tayanib javob berishadi. Mavzu doirasida berilgan topshiriqlar sinfda bajariladi. Fan yuzasidan Intelekt kartalar, FSMU texnologiyalar va SWOT analysis bajaradi.

	Lingvistik kompetensiya o'rganilayotgan til egalari bilan muloqot qilish uchun til haqidagi ma'lumotlarni (fonetika, leksika, grammatikani) yetarli darajada bilish va nutq faoliyati turlari (tinglab- tushunish, gapirish, o'qish va yozish)da qo'llay bilishni nazarda tutadi. Ijtimoiy-lingvistik kompetensiya so'zlovchining biror bir nutqiy vaziyat, kommunikativ maqsad va xohish-istagidan kelib chiqqan holda kerakli lingvistik shakl, ifoda usulini tanlash imkonini yaratadi. Diskursiv kompetensiya (diskurs – bu og'zaki yoki yozma matn) matnni to'g'ri talqin qilish va tuzish, shuningdek, shunga mos nutqiy muloqot turini tanlash uchun og'zaki va yozma matnlar lingvistik, stilistik hamda tarkibiy xususiyatlarini bilib olishni nazarda tutadi. Strategik (kompensator) kompetensiya chet tili muhitida nutqiy hamda ijtimoiy muloqot tajribasidagi kamchilik va nuqsonlarni ayrim verbal/noverbal vositalar yordamida to'ldirish, kommunikativ vaziyatda tushunmovchiliklar paydo bo'lganda takroran so'rash, uzr so'rash va hokazolar orqali murakkab vaziyatlardan chiqib keta olish qobiliyatini nazarda tutadi.
4.	VIII. Ta'lim texnologiyalari va metodlari: • ma'ruzalar; • interfaol keys-stadilar; • seminarlar (mantiqiy fikrlash, tezkor savol-javoblar); • guruhlarda ishlash; • taqdimotlarni qilish; • individual loyihalar; • jamoa bo'lib ishlash va hioya qilish uchun loyihalar
5.	IX. Kreditlarni olish uchun talablar: Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar va tushunchalar haqida mustaqil mushohada yuritish, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha variantlar asosida yozma topshiriqlarni bajarishi zarur.
6.	X. Asosiy adabiyotlar: 1. Gennadiy W. Pan, „ Deutsche Stilistik“, „Toshkent“, Toshkent, 2010 2. Riesel E. Deutsche Stilistik. M., 2011, - 215 S. 3. Bessmertnaja N., Wittmers E. : Übungsbuch zur Textlinguistik. M.: Progress. 1979. – 165 S. 4. Brandes M.P. Übungen zur deutschen Stilistik. M.: Vysshaya shkola 1990. –126 c. Qo'shimcha adabiyotlar

1. Brinker T. Linguistische Textanalyse München Max Huber Verlag, 1998. – 188 S.
2. Karl-Heinz Göttert, Oliver Jungen. Einführung in die Stilistik. Wilhelm Fink Verlag GmbH & Co. KG. 2004. – 288 S.
3. Naer N.M. Stilistik der deutschen Sprache. M., 2006. – 271 S.
4. Sanders W. Das neue Stilwörterbuch. Darmstadt, 2007. – 266 S.
5. Seidler H. Allgemeine Stilistik. Göttingen 2013. – 359 S.

Axborot manbalari

<http://www.edu.uz>–O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi sayti.

<http://www.uzedu.uz> – O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi vazirligi sayti.

<http://www.gov.uz>– O‘zbekiston Respublikasi xukumati portali.

www.pedagog.uz

www.cspi.uz

www.pedagog.uz

www.edu.uz

www.natlib.uz (A.Navoiy nomidagi O‘z.MK)

www.ziyonet.uz - Ziyonet axborot-ta’lim resurslari portal

7.	Chirchiq davlat pedagogika universiteti tomonidan ishlab chiqilgan va universitet Kengashining 2023 yil “_____” _____dagi qarori bilan tasdiqlangan
8.	Fan/modul uchun ma’sul: Z. Sanakulov, CHDPU, “Nemis tili” kafedrası mudiri, fffd(PhD), dotsenti Z.Shabidinova CHDPU, “Nemis tili” kafedrası o’qıtuvchisi
9.	Taqrizchilar: X. Raximov O’zDJTU, “Nemis tili nazariyasi va amliyoti” kafedrası professori, filologiya fanlari nomzodi S.Nazarov TDPU, “Yevropa tillar”kafedrası mudiri, fffd(PhD), dotsenti